

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 1) ได้สรุปผลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาไว้ว่ายังไม่สามารถบรรลุความมุ่งหมายของหลักสูตรเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น จำนวนบุคลากร เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ อีกทั้งวิธีการสอนของครูบางส่วนยังใช้วิธีการเดิม ๆ มุ่งเน้นการบรรยายให้ความรู้ ไม่เน้นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการนิเทศการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งทั้งสามกระบวนการนี้จะต้องประสานสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันจึงจะช่วยให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ในทั้งสามกระบวนการดังกล่าว การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญยิ่งกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่เท่าที่ผ่านมาและที่กำลังดำรงอยู่ การนิเทศการศึกษายังต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอยู่อีกหลายประการที่ทำให้การนิเทศการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ที่สำคัญได้แก่ การนิเทศไม่ทั่วถึง ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ต่อเนื่อง ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เกิดจากข้อจำกัดด้านบุคลากรด้านนี้โดยตรงงบประมาณไม่เพียงพอ ฯลฯ จึงทำให้การนิเทศการศึกษาไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ เท่าที่ควร

ทองคำ ผดุงสุข (2532, หน้า 149) ให้ความเห็นว่า "การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อครูเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาและตัวศึกษานิเทศก์เองเป็นตัวแทนของความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมาสู่ภายในโรงเรียน" แต่เมื่อการนิเทศการศึกษาจากภายนอกไม่สามารถตอบสนองตามความต้องการของโรงเรียนได้ เพราะสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นและในเวลา

เดียวกัน ผู้ที่รู้ปัญหาเป็นอย่างดีก็คือ บุคลากรภายในโรงเรียนนั่นเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถ และบางคนมีความเชี่ยวชาญในเฉพาะสาขาวิชา จึงเป็นการสมควรที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาคานิเทศจากภายนอก และการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาภายในโรงเรียน โรงเรียนจึงมีความจำเป็นต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษาขึ้นในโรงเรียนของตน

สัจจ อูทรานันท์ (2530, หน้า 21) ก็เลยให้ความเห็นไว้ว่า การจัดการนิเทศศึกษาในโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะเป็นการนิเทศการศึกษาที่มีความเหมาะสมที่สุดกับสภาพสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุผลดังนี้

1. คีศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศ การศึกษาของโรงเรียนแต่ละแห่ง
2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ คีศึกษานิเทศก์ ซึ่งอยู่ภายนอกจะรู้สภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริงได้ การสนอง ความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก
3. ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ และ บางคนมีความชำนาญในเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรจะได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ มากที่สุดและยังเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันด้วย
4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่ง การนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย ไม่ใช่จะต้องมีคนมาคอย ชี้นำแนวทางให้ทำงานตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535, หน้า 9) เองได้ให้ความสำคัญ กับเรื่องการนิเทศภายในเป็นอย่างมาก และถือว่าเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน ใน การที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมาก ทั้งนี้เพราะบุคลากรใน โรงเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน ย่อมทราบและเข้าใจสภาพปัญหาของโรงเรียน ตลอดจน สามารถวิเคราะห์เหตุของปัญหาได้ดีกว่าบุคคลภายนอก ซึ่งจะส่งผลให้การนิเทศตอบสนองความ ต้องการของบุคลากรในโรงเรียนได้มากกว่า จึงได้กำหนดนโยบายและมาตรการให้ผู้บริหาร

โรงเรียนทุกโรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน โดยคาดหวังว่าเมื่อไรโรงเรียนประเมิน
ศึกษาทุกโรงเรียนจัดระบบนิเทศได้แล้ว จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย (2540, หน้า
23-24) ก็กำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนชี้แจงแผนการพัฒนาระบบการนิเทศภายในของโรงเรียน โดยมี
เป้าหมาย "เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนสร้างระบบนิเทศภายในที่ส่งผลให้ครูพัฒนาการเรียนการสอน
และพัฒนาวิชาชีพครู (ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียน)"

2. ทุกโรงเรียนตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานนิเทศภายใน โดยมีผู้บริหารโรงเรียน
เป็นผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้าโครงการและครูทุกคนในโรงเรียนเป็นกรรมการ

3. ผู้บริหารโรงเรียนให้ครูจัดทำแผนการสอนที่แนบ 1 กลุ่มประสบการณ์ โดยมีกิจกรรม
การเรียนการสอนที่ผู้บริหารสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเองเป็นไปตามหลักการ 5 ข้อ ดังต่อไปนี้
หรือไม่

3.1 ครูผู้สอนให้เด็กได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือไม่

3.2 ครูสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกันและกันหรือไม่ (อภิปรายรายงาน)

3.3 ครูสอนให้นักเรียนได้แก้ปัญหาอยู่เสมอหรือไม่ (ตั้งประเด็นปัญหา มีบัตรงาน)

3.4 ครูสอนให้นักเรียนโดยสอดคล้องคุณธรรม คุณลักษณะนิสัยที่ต้องการ ปลูกฝังลง
ในบทเรียนหรือไม่ (กระบวนการทำงานกลุ่ม)

3.5 ครูใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียนให้เป็นประโยชน์หรือไม่ (ห้องสมุด วิทยุวิทยากร
ศึกษานอกสถานที่ ไปหาบุคลากรในห้องเรียน ไปศึกษาปัญหาในชุมชน/ในโรงเรียน ฯลฯ)

4. ผู้บริหารโรงเรียนให้ครูแต่ละคนทั้งสอนประจำชั้น ประจำวิชา ศึกษาปัญหาการจัด
การเรียนการสอนในชั้น ในวิชาที่รับผิดชอบอย่างน้อย 1 ปัญหา แล้วให้เขียนโครงการย่อ ๆ ที่จะ
แก้ปัญหานั้น ๆ ส่งให้ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อติดตามผลและตรวจสอบแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเป็น
ระยะ ๆ ไป ครูคิดนวัตกรรมหรือสื่อเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนางานวิชาการที่ตนรับผิดชอบ

5. ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมทางวิชาการประจำเดือน เพื่อติดตามงานโครงการที่ทำ
ดำเนินงานเป็นระยะไป

6. ครูที่ดำเนินการตามโครงการแก้ปัญหาของตนเองนั้น ให้รวบรวมข้อมูลที่ทำไว้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลนักเรียน แบบประเมิน แบบทดสอบ วิธีแก้ปัญหา วิธีการผลิตสื่อ นวัตกรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของเด็ก เพื่อเขียนรายงานเป็นรูปเล่มส่งผู้บริหารตอนสิ้นปีการศึกษา

6.1 เป็นผลงานในรอบปีอาจใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาความดีความชอบ

6.2 เป็นผลงานของครูส่งขอเลื่อนระดับได้

6.3 ครูได้ทำงานเป็นระบบพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

6.4 ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

6.5 ส่งเสริมให้ครูรับผิดชอบเรื่องประชาธิปไตยในโรงเรียนไปด้วย (กระบวนการกลุ่มและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง)

7. ผู้บริหารโรงเรียนมีเครื่องมือนิเทศ มีระบบติดตามผล เช่น

7.1 ใช้การประชุมประจำเดือนให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการด้วย

7.2 ใช้ระบบสำรวจ แบบทดสอบ แบบประเมิน

7.3 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน

7.4 ประเมินพฤติกรรมการสอนของครู

8. ศึกษา นิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ นิเทศติดตามผล โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานการนิเทศภายในของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเครื่องมืออื่น ๆ ประกอบ สรุปรวบรวมผลการพัฒนาระบบนิเทศภายในเป็นรูปเล่มรายงานให้สำนักงานการประถมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามลำดับเมื่อสิ้นปีการศึกษา

แต่จากการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว ตลอดปีการศึกษา 2538-2539 ได้พบอุปสรรคปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัด ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการนิเทศภายใน

2. ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการนิเทศภายใน

3. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้นำปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนการสอนมาเข้าที่ประชุม คณะครูในโรงเรียนเพื่อหาแนวทางแก้ไข
4. คณะครูส่วนใหญ่ไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน
5. คณะครูส่วนใหญ่เขียนแผนการสอนไม่เป็นปัจจุบัน ขาดการตรวจสอบติดตามจากผู้บริหาร อย่างจริงจัง
6. ครูไม่สำรวจและใช้แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นมาเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียน การสอน
7. ครูส่วนใหญ่ไม่ใช้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน จัดกิจกรรมการเรียน การสอน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของนักเรียน อุปกรณ์และสื่อต่างๆ ที่มีความจำเป็นประกอบการสอน
8. ผู้บริหารโรงเรียนขาดเครื่องมือที่ดี และเหมาะสมที่ใช้ในการนิเทศและติดตามผล อย่างไรก็ดีตามผลการสำรวจดังกล่าวไม่ได้มีรูปแบบการสำรวจอย่างเป็นระบบ ไม่ได้ ออกแบบตามมาตรฐานการนิเทศภายในโรงเรียนแต่อย่างใด เป็นการที่ศึกษานิเทศก์ไม่ประสบ พบเห็นเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการนิเทศ เพื่อเป็นการตรวจสอบตามมาตรฐาน การนิเทศภายในของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนตามแนวทาง มาตรการสำรวจตรวจสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลชัดเจน ศึกษาสภาพการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อที่จะ ได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการแสวงหาแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาจากประชากรซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่เป็นกรรมการรับผิดชอบงานนิเทศภายใน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2540 จำนวน 18 โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน 18 คน ครูผู้สอนที่เป็นกรรมการนิเทศภายใน 55 คน รวมทั้งสิ้น 73 คน

2. ขอบเขตการด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว ขอบข่ายงานนิเทศภายในตามมาตรฐานการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

2.1 โรงเรียนกำหนดผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในอย่างชัดเจน ผู้รับผิดชอบงานมีความเข้าใจขอบข่ายของงานและความรับผิดชอบของตน

2.2 โรงเรียนจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการวางแผนนิเทศ

2.3 โรงเรียนมีการวางแผนนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียน

2.4 โรงเรียนดำเนินการตามแผนนิเทศที่วางไว้

2.5 โรงเรียนประเมินผลการนิเทศอย่างเป็นระบบและนำผลการประเมินมาปรับปรุงการนิเทศของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

2. ได้แนวทางการพัฒนาและการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มีประสิทธิภาพและคุณภาพต่อไป